

**ЕВОЛЮЦІЯ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ США
У ГЛОБАЛЬНИХ КООРДИНАТАХ**

**EVOLUTION OF THE U.S. GLOBAL TRADE POLICY IN GLOBAL
COORDINATES**

Turolyev G.,
Ph.D. student,
International Economics department, KNEU

АНОТАЦІЯ. У статті комплексно проаналізовано основні етапи еволюційного розвитку міжнародної торговельної політики США та розкрито фактори, що обумовлюють її трансформацію у глобальних умовах. Обґрунтовано причини домінування у зовнішньоторговельній політиці США принципів протекціонізму і лібералізації, а також розкрито ключові напрями зміни стратегічних пріоритетів урядів США щодо формування зовнішньої економічної та торговельної політики у різні історичні періоди.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: США, модель Столпера-Самуельсона, торговельна політика, фактори виробництва, протекціонізм, фрітрейдерство.

ABSTRACT. The article completely analyses the key stages of the U.S. international trade policy evolutionary development and unveils the factors, which determine its transformation in global conditions. The reasons for the dominance of protectionism and liberalism principles are underlined along with the disclosure of the change in strategic priorities of the U.S. government in terms of international economic and trade policy formation during different periods.

KEY WORDS: USA, Stolper–Samuelson model, trade policy, factors of production, protectionism, freetrading.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сучасний етап розвитку світового господарства характеризується суттєвими трансформаціями у геополітичному просторі, зумовленими загостренням глобальної конкуренції у сфері виробництва та збуту товарів і послуг. Така конкуренція проявляється на рівнях ТНК, національних підприємств монополізованого та непонополізованого секторів

і безпосередньо впливає на міжнародні економічні та торговельні політики урядів країн світу.

Значне прискорення економічного розвитку та зростання економік північно-східної Азії та Китаю наприкінці XX століття та на початку XXI століття створили нові виклики для країн старого капіталістичного світу, зокрема для США. Кризь численні зміни економічної політики протягом всієї своєї історії, США перетворилися у одну із провідних торговельних країн світу і на одну із найвпливовіших економічно. Проте агресивна торговельна та інвестиційна експансія Китаю, оптимізація оподаткування ТНК шляхом перенесення виробництв та робочих місць закордон та значне збільшення імпорту призвели до спротиву значної частини населення США вільній міжнародній торгівлі. В умовах посилення глобальної конкуренції та поглиблення процесів економічної та торговельної інтеграції в різних регіонах планети, перша економіка світу знову звертається до протекціонізму. Прихильники обмеження міжнародної торгівлі взяли на озброєння аргументи економістів XIX-XX століття, які стверджували, що США стали провідною економікою світу саме завдяки найвищим в історії тарифам. Окрім того, після 1880 року економіки протекціоністської Північної Європи зростали швидше за фрітрейдерську економіку Великобританії.

Сучасна глобальна торговельна політика США перебуває у процесі трансформації від відкритої економіки часів президента Обама до стриманої і обережної міжнародної торгівлі президента Трампа. П.Б'юконен, П.Берош, М.Білз, К.О'Рурк та цілий ряд впливових сучасних економістів стали на захист обмеження міжнародної торгівлі із основним аргументом – саме завдяки політиці протекціонізму Вашингтона, Гамільтона, Клея, Лінкольна та наступних президентів-республіканців США із прибережної аграрної республіки перетворилися у потужну промислову країну. Вільна міжнародна торгівля знову у небезпеці. У попередні історичні періоди зростання протекціонізму у світі спостерігалися пом'якшуючі ефекти у вигляді значного розвитку науки та техніки.

В умовах відсутності в останнє десятиліття ХХІ століття нових винаходів, що здатні компенсувати втрати від підняття митних тарифів у світі, відмова першої економіки світу від вільної торгівлі може призвести до небезпечних процесів порушення глобальної рівноваги економічних впливів і призвести до масштабних конфліктів, які відбувалися в історії завжди, коли міжнародна торгівля суттєво обмежувалася. Саме тому важливим є вивчення еволюції торговельної політики США і зрозуміти основні причини перемог політик протекціонізму та фрітрейстерства в історії США.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. 3-поміж наукових праць, присвячених дослідженню еволюції глобальної економічної та торговельної політик США, діяльності ТНК США на міжнародному та внутрішньому ринках, а також стану конкурентоздатності національної економіки США на сучасному етапі розвитку світового господарства, слід відзначити роботи таких вчених як Д.Аутор, Д.Дорн, Г.Хансон, К.Майлесі, Б.Дженсен, С.Веймут, Д.Куїн, Й.Маргаліт, І.Колантоне, П.Станіг, Дж.Бернстайн, Д.Ірвін, Р.Роговський, Д.Нельсон, Б.Ліндсі, Ф.Бергстен, Р.Скот, К.Салас, Б.Кемпбел та багатьох інших.

Мета статті. Метою статті є розкриття ключових особливостей етапів еволюційного розвитку глобальної торговельної політики США та з'ясування основних причин підтримки протекціонізму або лібералізму у зовнішній торгівлі держави на різних історичних етапах її розвитку.

Виклад основного матеріалу. Із самого створення у 1776 році Сполучені Штати являли собою невелику аграрну конфедерацію, що розташовувалася вздовж східного узбережжя Північної Америки та стиснутої горами Апалачі. Різниця між південними та північними штатами полягала, головним чином, у різних поглядах на торговельну політику [1, с.376-378]. І якщо у 1790-х роках митні тарифи складали не більше 15%, уже на початку 1800 дискусії навколо них стали рушійною силою громадянського конфлікту [2, с.1]. Американські фермери та власники переробних підприємств півночі не витримували конкуренції з боку потужних

британських виробництв, натомість південь стверджувався як світовий торговий порт, що не міг існувати без вільної торгівлі. Дискусії щодо митних тарифів як частини економічної та торговельної політики мали місце протягом всієї історії США. Для розуміння сучасного стану і тенденцій глобальної торговельної та економічної політик США, важливо зрозуміти, що доктрина протекціонізму лежить в основі створення цієї національної економіки.

Після Громадянської війни США застосовували доктрину, фактично засновану на критиці Александром Гамільтоном та Георгом Фрідріхом Лістом ідей Адама Сміта та Давіда Рікардо щодо переваг вільної торгівлі для економіки, що стикається із протекціонізмом урядів інших країн. Ідея Александра Гамільтона полягала у необхідності захищати молоді національні підприємства від потужніших і більш досвідчених підприємств Англії та розвивати інфраструктуру країни за рахунок імпортних мит [3, с. 68-75, 143-182]. Економічну історію США можна розділити на два етапи – до і після 1900 року, коли на зміну протекціонізму прийшла доктрина вільного ринку. Наприкінці XX століття Рональд Роговський, політолог із Каліфорнійського університету, запропонував ліберальну інтерпретацію теореми Столпера-Самуельсона, що пояснює таку еволюцію економічної політики США [4, с.1-60]. Згідно Роговського, теорема Столпера-Самуельсона допомагає пояснити політичні альянси між власниками різних факторів виробництва – землі, праці, капіталу. У різні проміжки часу власники факторів виробництва успішно протистоять один одному, коли знаходяться в коаліції два проти одного [1, с.405-421].

Категорії Столпера-Самуельсона [1, с.405]

	Сильні Фактори (за вільну торгівлю)	Слабкі фактори (за протекціонізм)
США до 1900 р.	земля	праця, капітал
США після 1900 р.	Земля, капітал	праця
Англія з 1750 р по теперішній час	Праця, капітал	земля
Німеччина до 1870 р.	Праця, земля	капітал
Німеччина 1870-1960 рр	праця	Капітал, земля
Німеччина після 1960 р.	Праця, капітал	земля

Таким чином, відкритість економіки, згідно Роговського, визначається спрямованістю двох факторів виробництва. На початку XX століття суперечки між фрітрейдерами та протекціоністами в США не припинялися, а імпорتنі тарифи то опускали до 16% у 1920 році за тарифу Андервуда, то піднімалися до 40% за адміністрації президента Гардінга. Торговельна війна досягла свого піку за президента Герберта Гувера, який під час Великої депресії із лозунгом захисту американської праці, довів митні тарифи до 60%. Адекватна реакція тогочасних основних міжнародних торговельних партнерів США, що полягала у фактичному закритті національних ринків для американських автомобілів та техніки, поставила світову економіку на межу автаркії.

Історія міжнародної торгівлі XX століття навчила міжнародне співтовариство важливих уроків. По-перше, протекціонізм призводить до протекціонізму у відповідь. По-друге, не можна отримати вигоди від міжнародної торгівлі, забороняючи або обмежуючи імпорту. По-третє, ізоляціонізм і протекціонізм стають причиною міжнародних конфліктів.

Зовнішня торговельна політики США в останні два століття зазнавала перманентних трансформацій, пов'язаних зі зміною як її стратегічних пріоритетів, так і інструментарію реалізації національних економічних інтересів держави на світових ринках. Так, у 1830-1885 рр. США всупереч міжнародній практиці застосовували політику високих митних тарифів. В цей час відбулося значне падіння вартості транспортування за рахунок створення двигуна внутрішнього згорання, що значно зблизило цінність факторів виробництва в різних країнах світу. У 1885-1930 рр подальший розвиток науки і зниження транспортних витрат допомогли подолати період протекціонізму з боку європейських країн та США, що, передовсім, закривали свої аграрні ринки. З 1930 року до 1945 року США декілька разів змінювали свою торговельну політику, поступово довівши митні тарифи до рекордно високого рівня [1, с. 405-440]. Із 1945 року розпочалася побудова нової системи міжнародної торгівлі, заснованої на Рах Americana або на принципах відкритих економік. США стають ініціаторами Генеральної угоди по тарифам і торгівлі (ГАТТ), співзасновниками Світової організації торгівлі (СОТ) та організаторами низки раундів щодо зниження митних тарифів.

Відповідно до Роговського, важливим наслідком теореми Столпера-Самуельсона є здатність визначити, які фактори виробництва отримують політичний вплив на економічну та торговельну політику. Згідно Бернстайна, протекціонізм 30-х років в США посилив власників слабого фактору – праці, яких представляла Демократична партія. Те саме сталося після 1945 року, коли значно посилився вплив на економічну та торговельну політику власників сильних факторів виробництва – землі та капіталу, яких представляла республіканська партія [1, с. 428-429]. Наприкінці ХХ століття демократична партія продовжувала стверджуватися як протекціоністська, натомість республіканська партія стала чи не єдиною у штатах із найвищою часткою експорту у структурі ВВП.

Зміни політичних впливів і спрямованості до відкритості економіки різних факторів виробництва в США відбулися за часів президента Буша,

коли провали у міжнародній політиці та глобальна економічна криза призвели до зміни політичних курсів провідних партій. Президент Барак Обама, представник демократичної партії, уклав успішні угоди щодо вільної торгівлі із Колумбією, Панамою та Південною Кореєю, розпочав обговорення Азійського трансатлантичного партнерства (Asia-centered Trans-Pacific Partnership (TPP) та угоди щодо вільної торгівлі із ЄС [5, с.1]. Навпаки, республіканська партія перетворилася у критика вільної торгівлі, схиляючи на свій бік такий фактор виробництва як працю. Основним аргументом на користь протекціонізму новобраний президент Дональд Трамп обрав саме необхідність захисту робочих місць та потребу повернути виробництва американських корпорацій в США [6, с.1].

У офіційному документі «Порядок денний Президентської торговельної політики на 2017 рік» відзначається, що американський народ зазнав розчарування попередньою торговельною політикою не тому що припинив вірити у вільний ринок, а тому що не бачить чітких переваг від міжнародних торговельних угод [6, с.1]. Згідно документу, наголос торговельної політики США зосереджуватиметься на двосторонніх, а не на колективних угодах, водночас знижуючи їх значення у порівнянні із національним законодавством. Не дивлячись на те, що укладені міжнародні колективні та двосторонні торговельні угоди є частиною національного законодавства, Порядок денний чітко формулює готовність не виконувати рішення угоди щодо врегулювання суперечок COT (Dispute Settlement Understanding (DSU) [6, с. 2]. Порядок денний торговельної політики декларує готовність президентської адміністрації США запроваджувати нові антидемпінгові, компенсаційні мита та обмежувати імпорту згідно потреб уряду [6, с.2-9]. Фактично, торговельна політика США вперше після президента Герберта Гувера отримала чіткий курс на протекціонізм, важливою причиною якого стала торговельна політика Китаю.

Згідно досліджень Д.Аутора, Д.Дорна та Г.Хансона, регіони із промисловістю, які зазнали втрат через конкуренцію з імпортом з Китаю,

мали схильність голосувати за Дональда Трампа [7, с.1-9]. Таким чином, капітал, як фактор виробництва, вперше за тривалу історію з 1900 року підтримав протекціонізм.

Дослідження торговельної політики економістів Б.Дженсена, Д.Куін та С.Веймута дійшли висновку, що правлячі партії мають тенденцію до втрати підтримки серед населення під час зростання імпорту та падіння експорту, що особливо проявляється у штатах з низькокваліфікованою виробничою робочою силою, що стикається із конкуренцією з імпортом [8, с.1-59]. Як наслідок, праця, як фактор виробництва, що традиційно підтримувала демократичну партію, перейшла на бік протекціонізму республіканської партії.

Якщо застосовувати трактування Роговського теореми Столпера-Самуельсона на сучасному етапі розвитку США, можна дійти висновку, що власники капіталу як фактору виробництва створили союз із власниками фактору виробництва – праці, що традиційно із 1900 року підтримують протекціонізм. Саме власники цих двох факторів і матимуть найбільший політичний вплив у найближчі роки у США.

Сучасний етап розвитку міжнародної торговельної політики США включає наступні пріоритетні напрямки співробітництва:

1. Співробітництво і поглиблення інтеграції між США, Канадою та Мексикою в рамках НАФТА;
2. Двосторонні угоди із Південною Кореєю, Колумбією, Панамою та іншими 17 країнами;
3. Співробітництво в рамках укладеного президентом Бараком Обамою Транстихоокеанського партнерства (на країни-учасники припадає 44% всього експорту США та 85% всього експорту аграрної продукції) [5, с.1].
4. Трансатлантичне торговельне та інвестиційне партнерство – укладений у 2013 році глобальний проект між США та ЄС щодо узгодження регуляторного співробітництва, який зазнав значного послаблення після

оголошення про вихід зі складу ЄС головного прибічника партнерства – Великобританії.

Висновки. Економічна глобалізація та її наслідки на місцевому рівні в США призвели до попиту на захист, особливо з боку робочої сили, зайнятої у промисловості. Історична дилема вільної торгівлі, аргументи на користь протекціонізму та збільшення імпорту в США привели впливові наукові кола до ідеї щодо необхідності зміни курсу на вільну торгівлю. Чи не вперше після рекордних митних тарифів 1930-х років, два фактора виробництва – праця та капітал – створили союз з метою обмеження вільної торгівлі та обрали лідера, програмою якого заплановано втілення такої політики. І хоча ліберальне трактування теореми Столпера-Самуельсона має суттєві обмеження, важливо розуміти, що саме власники факторів виробництва – праці і капіталу – однієї із найвпливовіших торговельних держав світу впливатимуть на формування глобальної торговельної та економічної політики США на сучасному етапі. Пройшовши довгий історичний шлях від стародавніх цивілізацій до створення СОТ, повернення до автаркії означатиме повернення найскладніших сторінок економічної історії, яких потрібно уникнути під час формування сучасної економічної політики.

Список літератури:

1. Бездоганий обмін: історія світової торгівлі / Уільям Дж.Бернстайн: АСТ, 2014 – 508 с.
2. Історичні Перспективи Торговельної Політики США / Д. Ірвін / NBER Reporter, зима 1999., оновлення NBER Reporter OnLine: літо 2006, <http://www.nber.org/reporter/summer06/irwin.html>
3. Фрідріх Ліст / В.Хендерсон.; Лондон: Frank Cass, 1983.
4. Р.Роговський, Торговля та Коаліції / Princeton: Princeton University Press, 1989 - 60 С.
5. Транстихоокеанське співробітництво та торговельна політика США / Дж.МакБрайд, січень 31, 2017 <https://www.cfr.org/background/trans-pacific-partnership-and-us-trade-policy>
6. Порядок денний торговельної політики 2017 / Президент США, березень 2017. 336 С.

7. Нота щодо впливу зростаючою зовнішньої торгівлі та президентські вибори 2016 / Д.Аутор, Д.Дорн, Г.Хансон, К.Майлєсі., наукова робота MIT, січень 2017 р.

References:

1. A Splendid Exchange: history of the world trade / William J. Bernstein.: Grove Books USA, 2014 – 508 p.
2. D.A. Irwin, "Historical Perspectives on U.S. Trade Policy," NBER Reporter, Winter 1999., update NBER Reporter OnLine: Summer 2006, <http://www.nber.org/reporter/summer06/irwin.html>
3. Friedrich List / W.O.Henderson.; London: Frank Cass, 1983.
4. R.Rogowski, Commerce and Coalitions (Princeton: Princeton University Press, 1989), P. 60
5. The Trans-Pacific Partnership and U.S. Trade Policy, James McBride. January 31, 2017 <https://www.cfr.org/background/trans-pacific-partnership-and-us-trade-policy>
6. 2017 Trade Policy Agenda, President of the USA / March 2017, 336 p.
7. A Note on the Effect of Rising Trade Exposure on the 2016 Presidential Election / David Autor, David Dorn, Gordon Hanson and Kaveh Majlesi / MIT Working Paper, January 2017.

Стаття надійшла до редакції 14.12.2017р.